

۱۹۲۶

ایکینجی جلد

تورکیات مجموعہ سی

استانبول دارالفنون تورکیات استیتوسی طرفندہ نشر ابیدلیر

مدیر:

کرم سبلی زاده محمد فؤاد

استانبول دارالفنون شده «تورک ادبیاتی تاریخی» مدرسی

استانبول - دولت مطبعہ سی

۱۹۲۸

آندره غودار: غزنه و غزنه آمده لرزمه کی کتاب‌ار، A. Godard, Ghazni, dans *Syria*, 1925, P. 58-60; S. Flury, le décor épigraphique des monuments de Ghazni, ibid. f. 61-90, Paris. Paul Geuthner. ۳۲- بویوک صحیفه - «سیریا» مجموعه سندن مستخرج - پارس، طابع «گوتنبر»، ۱۹۲۵.

سوریه ده کی فرانسه فوق العاده قومیسر لکی طرفندن نشر اولونان «سیریا» آدلی علمی مجموعه ده اکثریا اسلام صنعتنه عائد قیمتی مقاله لر بولونور. ایشته «غزنه» شهر ی و کتابه لری حقنده کی بوکوزهل و قیمتی اثرده ینه اوراده چیقمش، واهیمینه بناء آریجه کتاب حالنده ده باصیلمشدر. خالص برتورک سلاله سی طرفندن قورولان «غزنوی ایمپراطورلغی» نک صنعت تاریخنه عائد پک مهم ویکی معلومات منابعی احتوا ایدن بو اثرک نشری، تورک تاریخیله اوغراشانلر ایچون پک شایان ممنونیندر.

فرانسه حکومتک صوک زمانلرده افغانستان ساحه سنده تدقیقات اجرایی ایچون کونده ردیکی «فوشه Foucher» هیئت علمییه سی اعضاسندن اولان موسیو «غودار»، ۱۹۲۳ تموزنده اون کون قدر «غزنه» شهرنده قالمش و بواثری تشکیل ایدن کتابه لری و سائر مالزمه ی ایشته بوصیراده طوپلامشدر. بلکه داها اوزون وداها اطرافلی برتدقیق، غزنوی دورینک داها باشقا بقایاسی ده میداننه چیقارمغه خدمت ایده ردی. لکن، بوکونکی وضعیته کوره، موسیو «غودار» ک طوپلادینی مالزمه ده فوق العاده بویوک برقیمتی حائردر. موسیو «غودار» ک «غزنوی صنعتی» حقنده کی نتیجه مطالعاتی، شوقیصه سطرلرله خلاصه ایدیله بیلیر: میلادی اونجی عصرک صوکلرینه دوغرو یعنی «سبکستکین» غزنه ده غزنوی ایمپراطورلغی قوردینی صیراده، افغانستان بو ساحه سنده موجود صنعت تمامیه «ایرانی» ماهیتده ایدی؛ اوغلی «محمود غزنوی» زماننده [۹۹۸-۱۰۳۰]، اونک هندستانده کی بویوک ظفرلری نتیجه سنده، بورایه هند صنعتک تأثیرلری ده داخل اولغه باشلاپور؛ و «محمود» ک زماننده بو تأثیر هر کون داها واضح بر حال آلیور. مثلاً «برنجی مسعود» ک قبرنده بو تأثیر پک بارزدر. نهایت، غزنوی صنعتک صوک دوری عدایده جکمز «ابراهیم» زماننده [۱۰۵۹-۱۰۹۹]، آرتق اسکی صنعتک ساده کوزه لاسکی و بساطی زائل اولارق، هند صنعتک بوتون کثافت و ثقلتی غزنوی صنعتنده ده حکمران اولور [کذلک «غزنی» تلفظی حقنده ایضاحات ایچون باقکیز: «غابریهل فهران»، «ژورنال آزیاتیک»، ج ۴۰۸، کانون ثانی-مارت ۱۹۲۶، ص ۱۴۲].

«غزنویلر» دورینک مدنی تاریخی حقنده، اوز ماندن قالان مهم تاریخی منبعلر واسطه سیله، اولدجه معلوماتدار. بالخاصه «محمود»، «سامانیلر»ک عنعنه سنی تقلید آ، علم، صنعت و ادبیاتی حمایه ایتیش، و عجم ادبیاتی غزنه سراینده براعتلا دوری کچیر مشدی. مع مافیه، «محمود»ک ایرانی ذهنیتنه مالک بر حکمدار اولوب اسلام استیلاسنه و تورك تحکمنه قارشی «آریانیزم»ی یاشامغه غیرت ایتدیکی حقنده، بعض اوروپا مؤلفلری طرفندن یوروتولن مطالعلر، هیچ اساسی اولمایان بروهم و خیال محصولدر. سرای و اوردو لسانی داها زیاده «تورکجه» اولقله برابر، متعصب بر «سنی» اولان - و کندیسنه بعض فارسی شعرلر و فقهی اثرلر ده اسناد ایدیلن - «محمود» رسمی لسان اولارق عربجه بی قبول ایتیش و مؤلفات علمییه ده کثریته بولسانله یازیلشدر. اونلرک علوم و صنایعی حمایه لری ده، هر هانکی بر فکر ملییه تبعیت سائقه سیله اولمایوب، صرف، قرون وسطاده بو حرکت لوازم سلطنتدن عد ایدیلدیکی ایچون یاپیلمشدر. مع مافیه، و عالله افرادینک اولدجه یوکسک فکری و ادبی بر تربیه مالک اولدقلری محققدر. بویوک بر اسلامی امپراطور لاق قوران «غزنویلر»ک بر چوق مبانی و مؤسسات وجوده کتیر دکری، حاملر، تربلر، سرایلر پایدردقلری پک طبیعی و تاریخی معلوم برشیدر. بالخاصه «غزنه» ده داها «محمود» زماننده معظم بر سرای و جامع یاپیلدی، کرک اونک، کرک اوغلی «مسعود» ایله طورونی «ابراهیم»ک تربلری بولوندیگی معلومدی. بو آبدلر حقنده مثلاً «ابن بطوطه» ده و «ببرنامه» ده براز معلومات بولوندیگی کی، «ویغ»، «هولدیخ»، «قای»، «ماسسون» کی اسکی سیاحلر ده بعض شیلر تصادف اولونه بیلوردی [ایضاحات ایچون اسلام آنسیقلو- پهدیسنده کی «غزنه» ماده سته باقکنز]. هندستانده کی اسلام صنعتی تدقیق ایدلر، بوسنتک منشائی باشلیجه «غزنه» اولارق کوستریورلردی؛ لکن، «کچرات» ده هندلرک «سومنا» معبدن سو کولوب کوتورولدیکی روایت ایدیلن «محمود»ک تربه سنک تحته قایسی - که ۱۸۴۲ ده هند والی عمومیس «لورد النبورخ» طرفندن هندستانه نقل ایدیلشدر - ندن، و «ویغ»ک چوق ناقص و ابتدائی قروکیلریله معلوم اولان اوچ آبدلر، و اونلر عاند اولوب «راولنسون» طرفندن ترجمه ایدیلن کتابلردن باشقا الله برشی یوقدی. ایشته بو اعتبار ایله «غودار» طرفندن بودفعه الله ایدیلن آرکه اولوزی و آپیرانی وثیقه لرینه اهمیت فوق العاده عطف ایتک ضروریدر. غزنوی صنعتنده یالکیز «ایران» و «هند» عنصرلری کوستره رک مثلاً «تورک» عنصرلردن هیچ بحث ایتمه ی «غودار»ک بوتلقیسی حقنده تنقید اتده بولونمق، صلاحیت مزدن

خارج وصنایع نفیسه تاریخی متخصصلرینه عائد بر مسئله‌در. آنجاق، مقدا «هاری غلوق» ك، اوزمان غزنوی صنعتك همان یكانه بقیه‌سی اولارق الله بولونان مشهور تخته قاپی‌یه استنادآ، غزنوی صنعتده صراحة تورك تأثیراتی کوستردیكنی و «توركرك داها حیات سیاسی‌لرینك باشلانغیچنده، اسلام صنعتی ایچون نه مهم برعامل اساسی اولدیغنی» قید ایتدیكنی علاوه ایدلم. توركیات ساحه‌سنده کی تدقیقاتك آزلی سببیه، «توركرك اسلام مدینتی اوزرنده کی تأثیرلرینی» هیچ دوشونمه‌ین، وتوركركه عائد مدنی محصولاتی - بعضاً بلکه‌ده غیر مشهور بر صورتده، وهر حالده بره فکر متقدم *idée préconçue* «تبعاً - «ایرانلیك» حتی داها دوغروسى «آریانلیك» غیرتیه سائر ملتلره اسنادایدن اسکی مستشرقلرك یرپنه، آوررپاده، یاواش یاواش، داها علمی وداها اطرافلی دوشونمن عالمر یتشمکه باشلامشدر. بناء علیه بومسئله‌لرك حافی استقبالدن بکلیلم. چوق محترم اختیار عالم «نوله‌ده» نك برقاچ سنه‌اول ینه تکرار ایتدیکی «توركرك اسلام تاریخنده کی منفی روللری» حقدن کی تلقیسی، زمانی جوقدن کجشم وعلمی قیمتی هیچ قالماش اسکی بر نظریه‌در [۱].

اثرک ایکنجی قسمنده، بالخاصه اسکی «کوفی» کتابه‌لرك حلیله‌معروف اولان خطوط قدیمه

[۱] پروفور «نوله‌ده»، «هانس‌ده‌رشوام» ك (۵۵ - ۱۵۵۳) ده استانبول وآناتولی‌یه اجرا ایتدیکی سیاحتیه عائد زورناك «باینگهز» طرفندن نمری مناسبتیه یازدیغی کوچوك برتحلیله‌نامه‌ده، هیچ مناسبتی اولمادیغی حالده بر حاشیه یا به‌رق اوراده شوسوزلی سوبله‌مشدر: «سامایلرك انقراضنی متعاقب، توركرك، یکی تشكیل ایدن اسلام مدینته کیرمه‌سنی، تاریخ عالم اعتباریه برنجی درجه‌ده بر فلاکت تلقی ایلمکه کندیمی مأذون عد ایدیورم. توركرك و تخصیصاً موغولار، مدنی آثار وجوده کتیرمك شویله دورسون، اسکی و یکی بر چوق مدینتلی تخریب ایشلردر. تورك پادشاهلرینك پای تخیلرینی و صیفیه‌لرینی مغرورانه سوسله‌دکاری نفیس مبانی ایله صائر صنعت محصوللری - سرای ادبیاتندن داها فضله - یا دوغروندن دوغرویه عجم محصولی ویا بونلرك توركرك طرفندن وجوده کتیریلش تقلیدلرندن عباوتدر. تاریخاً مقدم مدینت ساحه‌سنده کی توركركده بوکی صنعت اثرلرینك آزلی بوکا بر دلیل تلقی اولونه‌بیلیر» [Der Islam, Band XIV, H. 1/2, 1924, 158]. بالذات اوروپا عالمرینك تدقیقاتی - مثال اولارق سادجه «استرغوسکی» و «بارتولد» کاسملرینی ذکر ایده‌جکم - بوادعالرك نه قدر اساسسز غیرعلمی اولدیغنی چوقدن میدانیه قوعمشدر. هله بوسطرلردن صوکرآ، «نوله‌ده» نك: «یکی تورك جمهوریتك تولداتی آز و ذکاجه دون بولوندیغی ایچون، اداره‌سی آلتنده بولونان (...!) ویا قومشوسی اولان ملترك از جمله یونانلرله صربلرك قضیقانه اوزون مدت مقاومت ایده‌میه‌جکی» حقدن کی کباتی، علی‌العاده بر پروپاگانداچینك ویا قرون وسطائی تعصبه معلول برکیمسه‌نك آغزندن چیقه‌بیلیر؛ لکن بونلرك پروفور «نوله‌ده» کی اختیار و چوق قیمتی بر علم آدامنك قلمندن چیقه‌میه‌سی، حیرت بخش اولدیغی قدر «علم» نامنه شایان اسف بر حاده‌در!

متخصصی موسیو «فلوری»، موسیو «غودار» ک کتیرمش اولدینی برطاقم کتابه‌لری حل ایدیورکه، بو کتابه‌لر شوز کرایده جکمز آبدله‌لره عائددر: «سبکتکین» ک مزاری، «محمود» طرفندن یاپدیریلان قوله، «رنجی مسعود»، «ابراهیم» و «اوچنجی مسعود» [۱۰۹۹ - ۱۱۱۴]. ناملرینه یعنی میلادی ۱۱-۱۲ نجی عصرلره عائد نسخ خطله کتابه‌لر، ینه بو عصرلره ویا اون اوچنجی عصرک مبادیسنه عائد برطاقم مجهول قبرلرک کتابه‌لری... کرک موسیو «غودار» ک کرک موسیو «فلوری» ک مشترک مطالعه‌لرینه کوره، «محمود سبکتکین» عائد بولونان بو کونکی مزارک یالکز قاعده‌سی اودوره عائددر؛ متباقی قسم ونسخ خطله یازیلش کتابه، بویوک براحتماله، داها مؤخر دورلره عائددر.

متندن خارج ۴۰ و متن داخلنده ۱۱ رسمی محتوی اولان بو کوچوک فقط قیمتلی اثر حقنده بوراده داها فضله تفصیلات ویره‌مه‌دیکمزدن دولایی متأثرز. تورک تاریخیه و تورک‌لرک صنعت تاریخیه مشغول اولانلر، بواثری کورمکدن اصلا مستغنی اولامازلر.

کوبریلی زاده محمد فؤاد

ژانه دونی: اونه سکرنجی عصر صوکنده جزایر تورک یکجیر بربنک نورکوری —

J. Deny, chansons des Janissaires turcs a'Alger, dans *Mélanges René Basset*, P. 143, Paris, 1925, E. Leroux. — «رونه باسه» نامه نشر ایدیلن مقاله‌لر مجموعه‌سندن مستخرج — تورک‌لرک تورکجه متنلریله برلکده؛ ۱۴۳ صحیفه، پارس، طابع «أرنست لورو»، ۱۹۲۴.

اسلام تدقیقاتنک پک مختلف ساحه‌لرنده، و بالخاصه عرب و شمالی آفریقا مسائلیه «خلقیات» ساحه‌سنده چوق قیمتلی و مبذول اثرلر نشر ایتیش اولان جزائر ادبیات فاکولته‌سی رئیس «رونه باسه»، اوزون و ثمره‌دار برحیات مساعیدن صوکر ۱۹۲۳ ده وفات ایتشدی. دوست و شاکردلری، اونک خاطر سه‌سنه قارش پک محق بر حرمت اثری اولق اوزره، آوروپا علم محفلارنده معتاد اولدینی وجهله، مرحومک نامنه بر «مقاله‌لر مجموعه‌سی» اتحاف و نشر ایتدیلر. ایشته موضوع بچشمز اولان اثر، ابتدا بوجلد داخلنده انتشار ایتیش، و آیریجه ده مستقل بررساله حالنده طبع اولونمشدر. بو کوچوک اثر، تورک خلق ادبیاتیه اوغراشانلر ایچون اولدینی قدر «جزایر» ده تورک حاکمیتی تاریخیه توغل ایده‌نلر ایچون ده پک زیاده شایان اهمیتدر.

مؤلف، تدقیقه اساس تشکیل ایدن بو جزایر یکجیر یلرینه عائد تورک‌لری، «جزایر» ده کی